

DR MÖDLINGER GUSZTÁV

1899–1984

Tanszékünk egykori vezetője, egyetemi tanára és a Kar dékánja

Személyes emlékek, családi háttér

1959-ben, elsőéves egyetemistaként, ismertem meg *Mödlinger* professzor urat. Ő 60 éves volt, én 18. Termetete a közepesnél kissé alacsonyabb, egymástól viszonylag távol fekvő világoskék szemek, fürkésző, de alapvetően barátságos tekintet jellemezte. Stílusát, viselkedését tekintve igazi művelt úriember volt.

A professzori szobát, amely kb. 6 x 6 méteres alapterületű lehetett, egy dupla, párnázott ajtó választotta el a folyosótól. A szobában szép íróasztal állott az egyik sarokhoz közel. A másik oldalon zölden kárpitozott jóminőségű garnitúra helyezkedett el székekkel és egy kerevettel, kis asztallal. Ebből a szobából egy kis dolgozó helyiség nyílt, amelyben metszettartó polcok, egy asztal és rajta Opton fotomikroszkópja állott. Innét lehetett továbblépni felesége, *M. Odorfer Magdolna* dolgozószobájába, laboratóriumába.

Ezekben a helyiségekben *mindig* rend volt, akárhányszor bementem vagy behívtam. Sohasem láttam szanaszét heverő dolgokat, széthagyott iratokat, metszeteket. Mielőtt hazament gyakran végigsétált a tanszéken, be-be nézett a laborokba és alkalmasint beszólt: Csináljatok rendet! A fiatalokat tegezte, de mi magázva szólítottuk meg.

Rendszeresen dohányzott, *Darut* szívott; ez a kor egyik ismert cigarettája volt. Volt humora és jókat tudott nevetni. Fiatal korában nagyon szeretett kirándulni és fényképezni, később bélyeggyűjtéssel is foglalkozott. A Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének elnökségi tagja volt.

Édesapja *Mödlinger Ferencz (Franz Mödlinger)* a Dunai Gőzhajózási Társaság, a későbbi, azóta már sajnos megszűnt, Óbudai Hajógyár gépészeti felügyelője volt. Tanulmányait éveken keresztül Angliában végezte. Édesanyja *Mödlinger Ferencz-né (Hodács Anna)* a kor szokásainak megfelelően valószínűleg a háztartást vezette és a gyerekeket nevelte.

Testvérei közül *Mödlinger Ágnes* zngoratanárnóként tevékenykedett, *Mödlinger Adélról* nincsenek információim. A család, a névből is láthatóan és mai földrajzi terminológiát használva, burgenlandi eredetű volt. Unkoaöccse, *Dr Mödlinger Pál* sokáig a Fővárosi Állat és Növénykert madártani osztályát vezette.

Tanulmányok, életút

Mödlinger Gusztáv elsőéves bölcsészhallgatót 1917-ben, szeptember 20-án iktatták be a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem Bölcsészettudományi Karára, a matematikai és természettudományi szakcsoport hallgatói közé. A mai értelemben vett szak, úm. biológus vagy fizikus stb. az indexben nincsen megjelölve. A természetrajz, kémia, földrajz szakcsoport tárgyait hallgatta.

Lapozgatom az indexet, amit feleségétől kértem el, jóval *Mödlinger* professzor halálát követően! Kitűnő minőségű papír, gondos kötés – 89 évvel ezelőtt állították ki, de ma sem jön szét. A fiatal egyetemista szép, rendszerességre utaló írással töltötte ki a rubrikákat.

Az első félévben heti 40 órát vett fel, a második félévben heti 50 óra szerepel a lapokon, majd jön a 3. félév amelyben már heti 69 órával találkozunk és ez nagyjából így megy tovább! A jegyet a jegyzetek c. rovatba írták. A variációk száma minimális: jelesen colloquált igen szorgalmas, jeles, igen szorgalmas, jelesen colloquált, igen szorgalmas. Mást nem találtam!

A felvett tárgyak között a „kötelezőkön” kívül mások is szerepelnek, így pl. az újkori phiosophia története (mindenütt az indexben használt írásmódot használom), a magyar irodalomtörténet vázlata stb. Mindez széleskörű érdeklődésre utal.

Kik és mire oktatták akkoriban Mödlingert és évfolyamtársait?

Kísérleti chemia – *Bugarszky István*, Matematikai és csillagászati földrajz – *Kövesligethy Radó*, Állattan és szövettan – *Méhely Lajos*, Kísérleti physika – *Eötvös Loránd* báró, Kristálytan – *Mauritz Béla*, Részletes fejlődéstan – *Zimmermann Ágoston* (*Zimmermann Ágoston* az akkori Állatorvosi Főiskola, ma Szent István Egyetem, Állatorvostudományi Kar, anatómia professzora volt; nálunk vendégelőadóként működött), Társadalomfejlődéstan – *Domanovszky Sándor*, Növénytan – *Négyessy Dietz Sándor*, *Négyessy László*, A rovarok szervezete és élete – *Gorka Sándor*, Növényföldrajz – *Tuzson János*, Elektrochemia – *Hevesy György*, A phototropizmus – *Paál Árpád*, Tektonikai geológia – *ifj. Lóczy Lajos*, Psychologia – *Korniss Gyula*, Általános növénymorphologia – *Filarszky Nándor*, A qualitativ és quantitativ chemiai analyzis elemei – *Winkler Lajos*.

Figyelemre méltó professzori kar! Szinte *mindegyikük* akadémikus, nem kevesen világszerte elismert művelői szakmájuknak! A magyar és a nemzetközi tudományos élet kiemelkedő képviselői!

A tanrendet a maival összehasonlítva feltűnik, hogy akkoriban jóval kevesebb tárgyat hallgattak az egyetemisták, de azokat sokkal nagyobb óraszámmal.

Mödlinger Gusztáv 1919-ben *tanári alapvizsgát* tett. Ennek eredményeként az akkori tanszékvezető, *Dr Méhely Lajos*, meghívta az Általános Állattani Intézetbe.

Mödlinger 1923-ban szerzett bölcsészdoktori oklevelet. Disszertációját az *Opisthodiscus diplodiscoides* anatómiájáról írta, a rajzokat saját maga készítette szinte művészi színvonalon. A doktori szigorlaton fő tárgya az állattan, mellék-tárgyai a chemia és a földrajz voltak.

Ezután, már tanársegédként, beiratkozott az Orvosi Karra. Diplomát csak azért nem szerzett (nem állt messze tőle), mert akkori fiatal kollégája, *Ábrahám Ambrus*, a későbbi világszerte ismert és elismert neurohistológus-akadémikus, később a Royal Society tagja, egy beszélgetés alkalmával megemlítette *Méhely* professzornak azt, hogy *Mödlinger* az orvosi fakultást látogatja. *Méhely* ekkor megtiltotta számára az Orvostudományi Kar további látogatását.

Kutatási tevékenysége

Mödlinger Gusztáv kezdetben a *szívóférgek* bonc- és élettanával foglalkozott. Többek között a magyarországi denevérek bélcsövéből gyűjtött szívóférgeket, amelyek közül 13 új fajt írt le. Vizsgálta az *örvényférgek* környezetélettani problémáit, a szárazföldi *ászkarák*ok légzőszerveinek szövettanát és azok működését. Foglalkozott a balatoni *halak* bőrében betokozódott különböző lárvákkal. Ezirányú kutatási eredményeit többen is idézték az akkori vezető szaklapokban. 1932-ben, tehát 33 évesen, „A gerinctelen állatok összehasonlító anatómiája” c. tárgykörből *magántanári képesítést* nyert.

Mödlinger az 1930-as években témát váltott és a *pajzsmirigy* ciklusos változásait vizsgálta funkcionális szövettani módszerekkel, egyben kutatta a *ritmusos változásokat* előidéző tényezőket. Ezzel ő volt az első hazai kutató, aki ún. *chronobiológiai* kísérleteket végzett. „Különböző hullámhosszúságú fénysugarak és a fényhiány hatása a házigalamb pajzsmirigyére” c. munkájával 1940-ben *akadémiai pályadíjat* nyert. A továbbiakban vizsgálta a tengerimalac pajzsmirigyének évszakos ritmusát, a fehér egér pajzsmirigyének napszakos ritmusát, a tartós fény és sötétség hatását a pajzsmirigyre, a pajzsmirigy circadian ritmusának megváltozását öreg patkányokon, továbbá a thyreotroph hormon, a jód, a káliumklorát és a metiltiouracil hatását a fehér patkány pajzsmirigyére. Az is foglalkoztatta, hogy mi a hízósejtek szerepe a patkány pajzsmirigyében. Eredményeinek gyakorlati hasznosítására belgyógyászokkal kollaborált.

Vezetői és oktatói tevékenysége, közéleti szerepe

Elsőízben az akkori tanszékvezető, *ifj. Entz Géza* halálát követően 1943-ban, majd 1947 szeptemberétől *Mödlinger Gusztáv* helyettesítő tanszékvezetői megbízást kapott. Neki kellett tartani az előadásokat is. Ekkoriban a Tanszék öt oktatóval dolgozott. 1953 februárjában rendes tanszékvezető egyetemi tanárrá nevezték ki. Időközben, 1951 augusztusában, a Tanszék a Trefort kert A-épületéből átköltözhetett a Puskin u. 3 sz. épület második emeletére, ahol működési területe sokkal nagyobb lett. Itt, az új helyen, 1952 nyarán korszerű tantermet alakított ki, nem sokkal később pedig ezzel szemben létrehozta a gyakorlótermet. Ugyancsak ebben az időben tervei és közreműködése nyomán épült meg a Trefort kertben egy korszerű állatistálló; ma már nem áll. A tervezéseket és a munkálatokat Mödlinger professzor irányította, az építészeket tájékoztató vázlatrajzokat nagyrészt maga készítette. Ma a Tanszék egykori helyiségeiben a Bölcsészettudományi Kar egységei működnek.

Az oktatás iránya 1949-ig *leíró és morfológiai jellegű* volt. Az *élettani előadásokat és gyakorlatokat*, a hazai tudományegyetemi oktatásba elsőként, ugyancsak *Mödlinger* vezette be. Ezzel együtt a kutatásban is kialakította a kísérletes irányt. 1952-ben megszervezte az állatélettan-szakos biológus szakképzést.

Az általános állattan és összehasonlító bonctan c. előadásokon kívül *Mödlinger Gusztáv* még számos kollégiumot tartott és ezeket írásos anyaggal látta el. Az általa vagy társszerzőkkel írt jegyzetek: Állatélettani anatómia, Állatélettan I., II.,

Fejlődéstan, Gyógyszerész-állattan I., II., Állattani alapismeretek geológus hallgatók részére, Emberélettan és egészségtan, Hormonok és vitaminok.

1952-ben *Mödlinger Gusztáv* az Élet- és Földtudományi Kar dékánhelyttese, 1953-1957-ig a dékánja, 1957-től 1958 szeptemberéig a Természettudományi Kar (TTK) dékánja volt; a Természettudományi Kar ekkor alakult meg. A forradalom alatti, majd a forradalom leverését követő idők nehéz feladatok elé állították a vezetőket, de *Mödlinger* józanságával és mértéktartásával, nemkülönben pontosságával sikeresen megoldotta a rá háruló, olykor igen kényes feladatokat. 1957-ben a TTK oktatói *szavazással* választották meg a dékáni posztra. Ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert addig a dékánokat a Minisztérium jelölte ki, ráadásul *Mödlinger* sohasem volt párttag!

Mödlinger Gusztáv vezetése alatt a Tanszék (Általános Állattani és Összehasonlító Bonctani Tanszék – ma Anatómiai, Sejt- és Fejlődésbiológiai Tanszék) létszámát tekintve is gyarapodott és az 1960-as évek közepén már 15 fővel dolgozott. Ez idő tájt nagyszámú doktori disszertáció és szakdolgozat készült, halak, kétéltűek, emlősök különböző endocrin szerveinek, májának, neurosecretios sejteinek évszakos és napszakos ritmus-vizsgálatával kapcsolatosan. Eredményeit az akkori politikai viszoyok miatt csak itthon, Lengyelországban és Romániában volt alkalma ismertetni. „Nyugati” konferenciákra nem mehetett! Az 1960-as években a Tanszéken megerősödött az élettan oktatás és a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Élettani Intézetével való mind szorosabbra fűződő kapcsolatok eredményeképpen először *Ádám György*, majd később még néhány kollégájának részvételével és átkerülésével Élettani Csoport, később (1964-ben) önálló Élettani Tanszék (Összehasonlító Élettani Tanszék) szerveződött ugyancsak *Ádám György* vezetésével. Igen jelentős előrelépést jelentett a külföldi tanulmányútjáról visszaérkezett *Kovács János* irányításával létrejött sejttani csoport megalakulása is.

Mödlinger professzor 1970-ben, 71 éves korában ment nyugdíjba, de ezt követően is rendszeresen bejárt dolgozni. Utóda *Kovács János* professzor lett. 1974-ben, a Magyar Endocrinologiai és Anyagcsere Társaság, amelynek megalakulásától kezdve vezetőségi tagja volt, tiszteletbeli tagjává választotta. Ez volt életének talán legnagyobb öröme; Ő volt az egyetlen nem-orvos tiszteleti tag.

Az idő múltával egészségi állapota fokozatosan megromlott, fizikailag is meggyengült, már nehezen birkózott meg a két emelettel, majd 1984-ben, 85 éves korában elhunyt.

Mai tanszékünk bejárata előtt márványtábla emlékeztet munkásságára.

Felesége mellett, az Óbudai temetőben nyugszik.

(A fenti összeállítás elsősorban *Mödlingerné, Dr Odorfer Magdolna* visszaemlékezései nyomán íródott. Összeállításához felhasználtam még *Mödlinger* professzor úr indexét *Dr. Mödlinger Pál* és *Bakacsiné, Odorfer Erzsébet* szóbeni visszaemlékezéseit és az *Odorfer Erzsébet* által megőrzött leveleket és fényképeket, iratokat. Segítségüket ezúton is köszönöm!

Zboray Géza
2006 augusztusában